

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
YIL 6, ARALIK 2020

Dr. Hakan DEĞİRMENCİ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
Aydın/TÜRKİYE
hakan.degirmenci@adu.edu.tr
ORCID

**YAHYA KEMAL'İN ŞİİR
EVRENİNDE YAVUZ SULTAN
SELİM VE FÜTÛHÂTI**

SELİM II AND HIS CONQUESTS IN THE
POETIC UNIVERSE OF YAHYA KEMAL

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 28.09.2020
Kabul Tarihi: 16.11.2020
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2020

Article Information: Research Article
Received Date: 28.09.2020
Accepted Date: 16.11.2020
Date Published: 31.12.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Değirmenci, Hakan, "Yahya Kemal'in Şiir Evreninde Yavuz Sultan Selim ve Fütûhâtı", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Özel Sayısı, Aralık 2020, s. 506-517.

Değirmenci, Hakan, "Selim II And His Conquests In The Poetic Universe Of Yahya Kemal", *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Special Issue, December 2020, p. 506-517.

10.28981/hikmet.801420

Dr. Hakan DEĞİRMENCİ

YAHYA KEMAL'İN ŞİİR EVRENİNDE YAVUZ SULTAN SELİM VE FÜTŪHATI*

SELİM II AND HIS CONQUESTS IN THE POETIC UNIVERSE OF YAHYA KEMAL

ÖZ

Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatının önemli şairlerindedir. Şiirlerini *Kendi Gök Kubbe* ve *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı kitaplarında toplamış, şiirlerinde olduğu gibi diğer nesir yazılarında da edebiyat, şiir, tarih, vatan, medeniyet, mimari, musiki ve İstanbul fikirlerini açıklamıştır. Çocukluk dönemi, ailesi, yetiştiği çevre ve coğrafya ile aldığı eğitimin tesiriyle Türklük bilinci altında yetişen şair, tahsil için gittiği Fransa'da dönemin meşhur tarihçisi Albert Sorel'den gelen bir tesirle "tarih içinde Türklüğü aramak" fikrine kapılmıştır. Bununla birlikte Camille Julian'ın "Fransız milletini bin yılda Fransız toprağı yarattı." sözünden hareketle, şairde vatan toprağını Türklerin yaşadığı coğrafya sınırları içinde arama temayülü oluşmuştur. Dolayısıyla Yahya Kemal artık sınırları Anadolu ile mahdut kalmak suretiyle bir tarih sevgisi ve arayışı içine girmiştir.

Yavuz Sultan Selim ise Yahya Kemal'in özel olarak sevgi duyduğu bir Osmanlı sultanıdır. Bu dönemi anlatan şiirlerin çokluğu bu sevginin tezahürü olmalıdır. Çalışmamızda önce Yahya Kemal'deki tarih şuuru ve bunun eserlerine yansması konusu ele alınacak, ardından şiirlerin incelemesine geçilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal Beyatlı, Yavuz, İran, şiir, fetih

ABSTRACT

Yahya Kemal Beyatlı is one of the most prominent poet in Turkish literature. He compiled his poems in his books, *Kendi Gök Kubbe* and *Eski Şiirin Ruzgariyle*; he explained the ideas on literature, poetry, history, homeland, civilization, architecture, music and Istanbul in other prose writings as well as in his poems. Having been influenced by the childhood period, family, environment, geography and education he received the poet who grew up under the awareness of Turkishness besotted with the idea of "Searching for Turkishness in history" in France, where he went for education, with an effect from the famous historian Albert Sorel. Nonetheless, based on the word of Camille Julian's words, "French land created the French nation in a thousand years", the poet had a tendency to search the country's land within the geographical boundaries of the Turks. Because of that, Yahya Kemal has entered a love and search for love history by keeping its borders limited to Anatolia.

Yavuz Sultan Selim is an Ottoman sultan that Yahya Kemal especially fond of. The amplitude of his poems about this period should be the manifestation of this love. In our study, firstly, Yahya Kemal's conscious on history and its reflection on his works will be addressed, then, information will be given about the Selimnâme tradition in Turkish poetry and the poems will be examined.

Keywords: Yahya Kemal Beyatlı, Yavuz, Iran, poem, conquest

* Bu çalışma, vefatının 500. yılı vesilesiyle Yavuz Sultan Selim Han'a, onun kahraman ve fedakâr ordusuna adanmıştır.

Giriş

Yahya Kemal Beyatlı’nın şiir evreninde konusunu tarihten alan şiirler önemli bir yer teşkil etmektedir. Onun *Eski Şiirin Rüzgarıyla* adını taşıyan kitabında klasik Türk şiirinin tür ve şekilleriyle yazılmış, aruz ölçüsüyle kaleme alınmış ve her şiirin hangi dönemi anlatıyorsa o dönemin Türkçesiyle yazılmış şiirler bulunmaktadır. *Kendi Gök Kubbemiz* kitabı altında da konusunu yine tarihten alan çok sayıda şiir bulunmaktadır. Ancak buradaki şiirler 20. asır Türkçesiyle yazıldığı için diğer kitaba dâhil edilmemiştir.

Yahya Kemal’in eserleri arasında tarihsel şiirlerin bol miktarda bulunmasının pek çok sebebi vardır. Bunlara kişisel ve dönemsel olarak yaklaşmak daha doğru olacaktır. Kişisel sebepler başlığı altında, ailesi, çocukluğunda aldığı eğitim ve muhit gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Asıl adı Âgah olan şairin, henüz on üç yaşında iken ağır bir hastalık sonucu kaybettiği annesinin ölümü genç şairi derinden etkilemiştir. Nispeten ilgisiz bir babası olan şairin annesi Nakiye Hanım onun tek ebeveyni ve ilk öğretmeni olmuştur. İlk dini bilgileri ve bütün terbiyeyi ondan almıştır. Çocukluğunun geçtiği ve Şar Dağlarının uzantısında kurulması bakımından şairin daha sonra Bursa’ya benzeteceği Üsküp, tarihsel dokusu, semt ve mekânlarıyla, yani camii türbe ve mezarlıklarıyla tam bir eski Osmanlı şehridir. Şairin evlerinin karşısında büyük bir mezarlıkta burma kavuklu şehit mezarları ve hatta evlerinin hemen önünde bir mezar taşı bulunmaktadır. Evlerinin hemen yanındaki İsabey Camii’nin minarelerinden duyduğu sala ve ezan sesleri şairin çocuk ruhunda uhrevi ve milli duyguların şekillenmesine yardımcı olmuştur.

Yahya Kemal’in gençlik yılları Balkan Savaşları’nın tesiri altında geçmiştir. Şairin çocukluğunun geçtiği ve annesinin mezarının bulunduğu Üsküp, yine çocukluk hatıralarının bir bölümüne sahne olana Selanik ve Manastır başta olmak üzere bütün Rumeli işgal edilmiştir. Dolayısıyla şairin kaybettiği sadece vatan toprakları değil, aynı zamanda çocukluğudur. Zira Yunan düşünürü Epivtetus’un da belirttiği gibi bir bakıma “Kişinin vatani çocukluğudur” ve genç Yahya Kemal artık ikisini de yitirmiştir.

Bu duygusal taarruzlar altında, zaman zaman ona moral veren gelişmeler de olmuştur. Örneğin, Çanakkale cephesinden gelen güzel gelişmeler şaire bir ümit vermiş olmalıdır ki zafer coşkusuyla *Tahmis-i Gazel-i Hümayûn*’u kaleme almış ve bunun karşılığında Sultan Reşâd kendisine bir kol saati hediye etmiştir.

Şair, tahsil için Fransa’da bulunduğu dönemde devrin meşhur tarihçilerinin tesiriyle bir hassasiyet olarak “tarih” ve kutsal “vatan toprağı” telakkisine ulaşmıştır. Artık onun tarihe olan merakı bir tarih şuuruna dönüşmüştür. Nitekim yurda döndükten sonra İstanbul’da tarihi semt ve mekânları keşfe çıkar. Başta Eyüp, Edirnekapı, Fatih ve Üsküdar olmak üzere şehrin kadim ve ücra semtlerine yaptığı bu ziyaretlerde şairin en çok ilgisini çeken mekânlar selatin camileri, türbeler, medreseler ve şehitlikler olmuştur. Şehitlik olarak Rumeli Hisarı’nın hemen arkasında yer alan fetih şehitlerinin

defnolduğu kabristan ve Eyüp ile Üsküdar ve Koca Mustafapaşa'daki türbe ve şehit mezar taşları özel ilgi alanı olmuştur. Bu mekânlarda yaptığı gezintilerde adeta tarih içinde Türklüğü arama yolculuğu yapmış, giderek artan ve coğrafyadan tarihe uzanan bir çizgide milli romantizme ulaşmıştır.

Yahya Kemal, *Tarih Musâhabeleri* eserinde, tarih ilmi üzerine kavramsal bir tartışma açmıştır. Şair burada tarihin bir “mevhûme” olduğunu, onu anlamının ise bir “mevhibe” olduğunu belirtir. Bu bakış açısına göre tarih mücessem bir hayaldir, bazıları ondan nefret ederken, bazıları da hayranlıkla bahsederler. Bu ise sadece kişinin zekâsı ve bilgisiyle alakalı bir şey değil, bir mevhibe olması bakımından belki ilahi bir lütuftur.

Yahya Kemal'e göre Türklüğün mekânı, Türklerin yaşadığı Anadolu coğrafyasıdır. O halde, Türklerin Anadolu'ya Malazgirt Zaferi'nden itibaren gelmeye başlamasından hareketle, Türklüğün başladığı yer 1071 olmalıdır. Dolayısıyla şairin konusunu tarihten alan şiirlerinde 1071'den itibaren günümüze kadar geçen süre esastır.

Yukarıdaki paragrafta sınırlarını belirlemeye çalıştığımız çerçeveye göre, Yahya Kemal'in eserlerinde Malazgirt ve Sultan Alparslan'dan itibaren hemen her önemli olay ve kişi için bir ya da birden fazla şiir bulunmaktadır.¹ Bu şiirler içinde en yoğun biçimde işlenen mevzu İstanbul'un fethi olmuştur. Fakat Akün'ün (1976: 17) de dikkat çektiği gibi bu şiirlerin hiç birisinde Fatih'in adı geçmemektedir. Onun hususi olarak hayran olduğu şair Yavuz'dur ve sanki bu sevgiye şirk koşmak istememektedir.

Babası Sultan Beyazıd'dan sonra tahta çıkan Sultan I. Selim (1512-1520) kısa iktidarına sayısız zafer sığdırmış ve devletin yüz ölçümünü birkaç kat genişletmiş bir padişah'tır. Fransız romantizminden gelen bir tesirle “vatan toprağı” fikrine iptila olan Yahya Kemal'in Yavuz'a müstesna bir hayranlık ve saygı beslemesi normal karşılanmalıdır. Yahya Kemal'deki Yavuz Sultan Selim sevgisinin sebeplerini anlamak, *Aziz İstanbul'u* dikkatle okuyanlar için zor olmayacaktır: Şair, Topkapı Sarayı'na ziyarete gittiği bir gün, Revan Köşkü'nde kulağına derinden bir Kur'an sesi gelir. Rehberi Lütfü Bey bu sesin Hırka-i Saadet Dairesi'nden geldiğini söyleyerek, bunun Yavuz Sultan Selim'in emriyle başlayan bir gelenek olduğunu ve o günden beri asırlardır bu sesin hiç susmadığını anlatır. Şairin bu malumatı öğrendikten sonraki hayranlığı satırlara şu şekilde dökülecektir:

Bu gece, bu saat, ben burada bu satırları yazarken Hırka-i Saadet Dairesi'nde Kur'an okunuyor! Siz bu saat benim bu satırlarımı okurken Hırka-i Saadet Dairesi'nde Kur'an okunuyor. Tam dört yüz seneden beri de böyle fasılasız okunmuş. ... O günden beri bu düşünce bir saat rakkası

¹ *Kaybolan Şehir* şiirinde Üsküp'ün fethi bağlamında I. Murat, *İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel*, *İstanbul'un Fethini Gören Üsküdar*, *Mihriyâr*, *Rubai* ve Otranto'nun fethini anlatan *Gedik Ahmet Paşa'ya Gazel* şiirleriyle II. Mehmet, Ok şiiri ve *Selimnâme*'deki manzumelerle I. Selim, *Mohaç Türküsü* şiiriyle I. Süleyman, Kıbrıs'ın fethini konu edinen *Selim-i Saniye Gazel* ile II. Selime ve yine pek çok gazeliyle Lale Devrine ve dönemin padişahı Sultan III. Ahmet'e şiirler söylenmiştir.

gibi hafızamda sallanıyor. O gün hilafetin Türk kalbinde ne kadar derin bir temeli olduğunu duydum. ... Bu sarayın içinde dört yüz seneden beri olmuş ihtilaller, halî'ler, kıtâller bu Kur'an sesini bir an susturamamış. Bu hadiseyi idrak ettikten sonra İstanbul'dan niçin çıkarılamıyoruz? Bu şüpheyi halleder gibi oldum (Beyatlı, 1992: 121-122).

Selîmnâme'ye geçmeden evvel, Yahya Kemal'deki Yavuz'a hayranlık ve itimat hissini ne boyutlarda olduğunu anlamamız bakımından fevkalade önem taşıyan *Ezân-ı Muhammedî* gazelinin ilk mısralarını hatırlamak lazımdır:

Emr-i bülendsin ey ezân-i Muhammedî
Kâfi değil senin sadâna cihân-ı Muhammedî
Sultan Selîm-i Evvel'i râmetmeyüp ecel
Fethetmeliydi âlemi şân-ı Muhammedî (Beyatlı, 1974: 43)

Şair, ezanı emr-i bülend olarak tanımlamaktadır. Hakikaten de ezan, Müslümanlar için en büyük ibadetlerden biri olan namaza çağrıdır. Bu bakımdan ezan bir emirdir. Ancak o sadânın, sadece İslam coğrafyası içinde yankılanmasına şairin vicdanı elvermemektedir. Zira, ecel, Sultan Selim'in canını erkenden almasaydı, Muhammed'in çağrısı ve şanı bütün cihana yayılacaktır.

Akay'a göre (2009: 199) yukarıdaki dizelerde şair *Açık Deniz* şiirindeki sonsuzluk kavrayışını aşan bir söyleyişe ulaşmıştır. Bu bakımdan şairin ruh hali Namık Kemal'in:

Murâd-ı her dü-cihân herkesi arzu dâred
Selîm âmade bârî be-teng-i ez dü cihân (Namık Kemal, 2015: 5)

şeklinde tasvir ettiği Sultan Selim'in ruh hali ile benzerlik göstermektedir. Namık Kemal bu dizelerinde herkesin iki cihandaki muradının saadet içinde yaşamak olduğunu, fakat Sultan Selim'in bu dünyadan da ukbâdan da sıkıldığını anlatmaktadır. Yani, bir bakıma Yahya Kemal, Sultan Yavuz'un şahsında ruh eşini bulmuş gibidir.

Yahya Kemal'in Şiirlerinde Yavuz ve Fütûhâtı

Sultan Selîm-i Evvel'i râmetmeyüp ecel
Fethetmeliydi âlemi şân-ı Muhammedî/YKB

Eski Şiirin Rüzgarıyla kitabı içinde yer alan şiirler, klasik edebiyatın estetik değerleri ölçüsünde ve yine o dönemin nazım türleri olan gazel, musammat, şarkı ve kıt'a türlerinde kaleme alınmış şiirlerdir. Yalnız burada dikkat etmemiz gerekir ki, onun bu kitaptaki manzumelerini klasik

edebiyatımızın şiirine yaklaştıran yegâne unsur şekil değil, ses ve söyleyiş benzerliğidir. Ayvazoğlu'nun de belirttiği gibi (1985: 30) onun dili divan şairlerinden süzülüp gelmiş bir dildir. Burada dikkatleri çeken bir başka husus, tarihin onun şiirlerine asil ve zarif bir tavırla nakşetmiş olmasıdır. "Yahya Kemal'in tarih anlayışının genel olarak şiirlerine, özellikle de eski tarz şiirlerine aksetmesi, yine Paris'te iken simbolist şair Verlaine'in şiirleriyle karşılaşması vesilesine bağlanmalıdır" (Okay, 2009: 393). "Destan şairi, Çaldıran ve Mısır seferlerini Zâtî'lerin, Taşlıcalı Yahya Beylerin, Bâkî'lerin, Giray'ların asrında bile bir başka zafer sayılacak bir divan şiiri Türkçesiyle terennüm etmiştir" (Banarlı, 1982: 12).

Yahya Kemal'in Yavuz'un dönemindeki bir yarışmayı anlattığı *Ok* şiiri, *Kendi Gök Kubbemiz* kitabında yer almaktadır. Kitaptaki aruz vezniyle yazılmış diğer şiirlerin aksine *Ok*, hecenin on birli kalıbıyla kaleme alınmıştır. Şiirin zamanı her ne kadar Yavuz döneminde geçmekteyse de manzume Yavuz'un büyük atası Fatih devrine göndermeler yapmaktadır. Buna göre mutlu ve güneşli bir nisan gününde, Selim Han'ın huzurunda diğer vezirlerin, mollaların, ağa ve beylerin de hazır bulunduğu bir mecliste ok atma yarışı düzenlenmiştir. En son yaşlı bir Bektaş Ağası gelip diz çöker, titrek elleriyle yayı gererken herkes merak içindedir. *Ok*, uçup hedefin kalbine düşer. Hünkâr bu manzara karşısında bunda bir "sır" olduğunu sezer ve oku nereden aldığını sorar:

İhtiyar, elini bağrına soktu,
Dedi ki "İstanbul muhâsarası
Başlarken aldığım gazâ yarısı
İçinden çektiğim bu altın oktu!" (Beyatlı, 1995: 75)

Bu şiirde anlatılan okçu, İstanbul'un fethine iştirak etmiş fakat gazanın bir yerinde aldığı ok yarısı nedeniyle mücadeleden geri düşmüştür. Aynı okçu, hem de oldukça ihtiyarlanmış haliyle bu kez Selim Han'ın huzurundadır. Tayiz'in tespitiyle (2015, s. 59) bu okçu *Bir Tepeden* adlı şiirindeki:

İrkin seni iklimine benzer yaratırken
Kaç fethete koşan tuğlar ufuklarla yarışmış (Beyatlı, 1995: 20)

mısrasını tasdik etmektedir. Şairin Yavuz ve dönemini anlatan diğer şiirleri *Eski Şiirin Rüzgarıyla*'nin girişinde yer alan *Selimnâme*² başlığı altındaki

² Yavuz Sultan Selim ve dönemiyle ilgili eserlerin genel adına Selimnâme denilir. Sultan Selim dönemi ele alan çoğu Türkçe, bir kısmı da Arapça ve Farsça dillerinde yazılan bu eserler, çoğunlukla Sultan Süleyman devrinde kaleme alınmıştır. Selimnâmelerin en ünlüleri İdris-i Bitlisi, Kılıçzâde İshak Çelebi, Celâlzâde Mustafa Çelebi, Sadi bin Abdülmüteal, Keşfi Mehmet

manzumelerde işlenmektedir. Bu şiirler kitapta yer alan sırasıyla Başlayış, Sefer, Çaldıran, Toplayış, Mercidâbık, Ridâniye ve Rihlet isimlerini taşıyan yedi bendden oluşur. Ayrıca kitabın ilerleyen sayfalarında Sultan Selimden bahseden bir kıt’a bulunmaktadır.

Yahya Kemal, Selimnâme başlığı altındaki bendlerinin son beyitleri “tuğlar” redifleriyle sona ermektedir. Güler’e göre (2014: 15) Yahyâ Kemâl, bu “*tûğ*” motifini, fevkalâde bir şuurla kullanmıştır ve Selimnâme, Yavuz Sultan Selim’le beraber, tûğlara adanmış bir şiir güzelidir. Tuğlar, *Selimnâme*’de bazen orduyu temsil eder, bazen orduya rehberlik yapan bir mihmandar, bazen de bayrağı temsil ederken karşımıza çıkar. *Çaldıran* manzumesinde zafer şarabına kanarak şair nâmına sarhoş olurlar. *Toplayış*’ta adaletin sembolü, ayrıca dünya ve ahiret hayatının teminatı olurlar:

Her yerde remz-i emn ü emân oldu tuğlar

Hem Hakka hem hayâta zamân oldu tuğlar (Beyatlı, 1974: 13)

Bu nedenle Selimnâme’deki şiirlerin, tarihi zaferlerimizle ilgili olarak, “toprağı vatan yapan” manevi kudret eli değmiş bir gaza yahut cihat tarafı vardır (Ergüzel, 2014: 2).

Başlayış, ismiyle müsemma olmak üzere devr-i fütûhâtın başladığını bildiren şiirdir. Şair, bize bunu bildirirken, kozmik alemde ve uhrevi alemlerde kıpırdanmalar başlamıştır. Bunlar fethin müjdesidir:

Eflâkden o dem ki peyâm-ı kader gelür.

Gûş-ı cihâne velvele-i bâl ü per gelür.

Devr-i fütûhu Sûr-ı Sirâfîl müjdeler,
Hak’tan nizâm-ı âlemi te’mîne er gelür.

Ebvâb-ı Ravza-i Nebevî’den firîştegân,
Cibrîl’i gördüler nice demdir gider gelür.

Derk ettiler ki merkad-i pâk-i Muhammed’e,
Rûhu’l-Kudüs’le Arş-ı Hudâ’dan haber gelür. (Beyatlı, 1974: 7)

Buna göre göklerden kaderin haberi gelmiştir. Bu habere göre nizam-ı alemin tesisi için bir er gönderilmektedir. İsrâfil’in suru bunu müjdelemekte ve bütün cihanın kulağına kanat uğultuları gibi bu sesin uğultusu dolmaktadır. Yerde bunlar olurken, göklerde de kıpırdanmalar ve fethin hazırlıkları başlamıştır. Cebrail nicedir Tanrı ile Hz. Muhammed’in kabri arasında gelip gitmekte, adeta kurmaylar arasında fethin son hazırlıkları görüşülmektedir. Şair muhayyilesinde Sultan Selim’in Çaldıran seferi ilahi fermanın buyruğu ile

Çelebi, el-Mağribive ve Muhyî’ye ait olanlardır. Ayrıntılı bilgi için: Tekindağ (1970); Uğur (2009); Argunşah (2009).

başlamaktadır. Tanrı bunun için özel birini, kükremiş bir arslanı görevlendirmiştir:

Rûy-i zemîni tâbi-'î fermânı kılmağa,
Sultan Selîm Han gibi bir şîr-i ner gelür. (Beyatlı, 1974: 8)

Tekbirlerle halka iyân oldu tûğlar,
Sahrâ-yı Üsküdâr'e revân oldu tûğlar. (Beyatlı, 1974: 8)

Cihangir tuğlar, halkın tekbirleri arasında göğe yükselmiş ve ordu karşıya geçip Üsküdar ovalarında ilerlemektedir. Tarihte nice cihangir görmüş Acem ülkesi pek yakında kiminle cedelleştğini öğrenecektir. Artık sefer başlamıştır.

Sefer manzumesi, yola çıkan komutanın ve askerinin ruhunu vermesi bakımından dikkat çekmektedir. Sefere çıkan orduyla beraber ecdâd ruhlarının da onlara eşlik ettiği belirtildikten sonra Yavuz'un gerçek niyeti açıklanmıştır. Zira o Doğuyu ve Batıyı bir taht altında birleştirerek Allah'a bir devlet hediye etmek istemektedir.

Münkaad edip serîrine maşrıkla mağribi
Bir devlet ermegaan edecektir ilâhına (Beyatlı, 1974: 10)

Nihayet tan yerinin ağarmasıyla birlikte harp meydanına yaklaşılmış ve Tebriz'deki düşman karargâhına tuğralı bir name gönderilmiştir. Bu aşamadan sonra bütün İran yurdunun baht-ı siyahına ağlaması gerekmektedir.

Çaldıran manzumesinde savaş başlamış, savaş anı ve neticesi anlatılmıştır. Savaşın başlarında, ordunun sol tarafı sağlam bir taarruzla karşılaşmış ve bu ilk hamlede Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa ile askerleri kan içinde kalmıştır. Can verenlerin arasında üç Malkoçoğlu daha bulunmaktadır. Bu esnada şair:

Uğruna her gazâyâ atılmış mücâhidîn
Lâyık mıdır felâkete ey Rabb-ı Müste'an (Beyatlı, 1974: 12)

diyerek Allah'ın Müstean sıfatına sığınmıştır. Uğruna her gazaya atılan bu yiğitlere yardım gelmelidir. Nitekim çok geçmeden bu yakarışa Allah katından cevap gelmiş ve hiç esmeyen nesim-i fütuh ansızın esmeye başlamış ve Sinan Paşa saldırıya geçmiştir. Kopan zafer fırtınasıyla düşmana ağır bir darbe indirilmiştir.

Pâmâl-i rahşî kıldı Acem tâc ü tahtını
Tâ arşa astı tîğini Sultan Selîm Han
Sermest-i câm-ı vuslat-ı şân oldu tûğlar
Tebrîz'e reh-nümâ-yı 'inân oldu tuğlar (Beyatlı, 1974: 12)

Neticede Sultan Selim Han, Acem ülkesinin tacını ve tahtını ayaklarının altında ezerek, kılıcını arşa asmış ve tuğlar arkadan gelen orduya Tebriz’in yolunu göstermiştir.

Toplayış şiirinde zaferden sonra yurdu tek bir bayrak ve iman altında toplayış anlatılmaktadır. Şair bu düşüncesini:

Bir kutba bağlı cümle gönüller bir olmalı

Mâdâm kâinâta bir Hudâları (Beyatlı, 1974: 13)

dizeleriyle anlatılmaktadır. Madem ki Acem halkı da Osmanlı halkı da bir Allah’a inanmaktadır, o halde gönülleri de bir olmalıdır. Bu ise İdris-i Bitlisi rehberliğinde İmam-ı Âzam Ebu Hanefi’nin İslam ölçüsünde toplanmakla mümkün olacaktır. Okay’a göre (2009) Yahya Kemal, doğu seferlerini anlattığı bu ihtişamlı şiirleriyle İslam birliğin temininin de sembolü olmuştur. Yahya Kemal, başka bir eserinde İran ve Şiilik üzerine şu görüşlerini dile getirmiştir:

Osmanlı-Türk saltanatının İran’la mücadelesi Bizans’tan kalmış bir kavga değildir. Sünnilik ve Şiilik şeklindeki bir Türklük-Acemlik mücadelesi, bir milliyet meselesidir. O devirlerde Türklüğün karşılaştığı en vahim tehlike, Bilhassa Safevilerin azgın bir dereceye çıkardığı, Şiilik olmuştur; bu mezhep Acem harsının tâ kendisi olmuştur (1992: 72).

Bu bakımdan İran’ın dize getirilip İslam birliğinin sağlanmasını fevkalade önemli görmüştür. Önceki manzumelerde Dulkadiroğulları ile yapılan Çaldıran Savaşı ve sonuçlarından bahseden Yahya Kemal, *Toplayış* şiirinde Maraş ve Kayseri’nin fethine de değinmiştir.

Şair, beşinci manzumesi olan *Mercidâbık*’la birlikte yeni bir fethetme geçmiştir. “Bir kaahirâne hırs ile memlûkleşleri” saldırıya geçse de bâran misali Osmanlı gülleri bu hırsa son vermiştir. Ardından “Tevhid-i mül ü millet için cenk edenlere” Suriye bütün şehir ve kapılarını ardına kadar açmıştır. Sultan Selim, Orta Doğu coğrafyasının fütûhâtını tamamlamıştır ve önündeki hedef artık bu kez Mısır’dır.

Ridaniye manzumesinde Yavuz’un Mısır’ın fethi anlatılmıştır. Osmanlı ordusunun Mısır topraklarına doğru harekete geçtiğini öğrenen halk kenetlenmiş, eli silah tutan herkes Nil Vadisi’ni baştan başa tutmuştur:

Vadî-i Nîl-i tuttu anûdâne ser-te-ser

Ordû-yı fethetme karşı sürülmüş nefir-i âm (Beyatlı, 1974: 17)

Ancak bu zorlu kölemen askerlerini Osmanlı gazileri saf saf dizilerek göğüslemiş ve ardından son bir hücumla geçerek savaşa son vermişlerdir. Nitekim:

Birden serildi hâke Ridâniyye cephesi

Bed'etti feth-i Kaahire'den inhizâm-ı tâm (Beyatlı, 1974: 18)

Böylelikle Ridâniye cephesinin yere serilmesiyle, Kahire fethedilmiştir. Bu çarpışmalar sırasında daha evvelki savaşlarda büyük yararlılıklar gösteren Sinan Paşa şehit olmuş, On Mısır'ın bir Sinan Paşa'ya bedel olmayacağı gerçeğinden hareketle Sultan Selim sonsuz bir acı içinde kalmıştır:

On Mısır'a bir Sinan bedel olmazdı ey kazâ

Şevketlü Pâdişâhı bu hâl etti telhkâm (Beyatlı, 1974: 18)

Yavuz Sultan Selim, sekiz yıllık hükümdarlığı sırasında sürekli seferde bulunmuş bir padişah olması bakımından gayreti ve fedakârlıklarıyla şairin hayranlığını kazanmıştır:

Bu topraklarda Türk hayatının üç devri geçti. Birincisinde fâtiler, devleti kurarken ne şehirde oturuyorlardı ne de sayfiyede. Ömürlerini seferlerde geçiriyorlardı. Fatih, Selim, Süleyman gibi büyük padişahlar yollarda çadır altında ölüyorlardı. Ancak öldükten sonra şehre giriyorlar ve türbelerinde istirahat ediyorlardı (Beyatlı, 1992: 148).

Nihayet sıra en büyük seferine gelmiştir. Bir mersiye olan *Rihlet* Yavuz'un vefatını anlatmaktadır. Kaderin mehteri bu kez Selim Han için çalınmış ve Allah'ın davetiyle ona yol gözükmüştür. Tevhîd maksadıyla ömrünü geçiren Padişah, artık dergâh-ı vahdete yükselmiştir. Tuğların gölgesinde hayatını geçirip canını feda eden diğer ervâhla beraber ve onlara öncü olarak cennete girmiştir:

Râyâtı gölgesinde fedâ-yı hayât eden

Ervâha pîşdâr olarak girdi cennete (Beyatlı, 1974: 20)

Padişahı cennette bekleyen yerin adı Huld cennetleri olmuştur. Onun gelişiyle burada bir dalgalanma olmuştur. Tek gayesi Fahr-ı Âlem'i görmek olan padişah, huşu içinde huzur-u Risâlete çıkmıştır:

Alnından öptü fahrederek Fahr-ı Kâinât

Şâbâş sundu sarfedilen bunca himmete (Beyatlı, 1974: 20)

Peygamber katında vardığında, kâinatın övünç kaynağı olan Hz. Muhammet bunca emeği beğenmiş ve Padişahı överek onu alnından öpmüştür. Diğer taraftan aşağıda, yer katında ise matem devam etmektedir. Şair bu durumu her manzumenin son beytine koyarak redif oluşturduğu tuğların gözyaşı dökmesiyle anlatmıştır:

Yer yer misâl-i bîd-i hazân oldu tûğlar

Sultan Selîm’e girye-künân oldu tuğlar (Beyatlı, 1974: 20)

Yahya Kemal, kitabının sonunda koyduğu aşağıdaki *Kitada* Selimnâme’sini okuyacaklardan bir rahmet duası dilemektedir:

Devr-i Sultan Selim’i yazmak için

Seyf-i meslûl kıldı hâmesini

Halk Yahya Kemal’e rahmet okur

Gûş ederken Selimnâmesi’ni (Beyatlı, 1974: 138)

Sonuç

Yahya Kemal Beyatlı’nın şiir dünyasına tesir eden en kuvvetli edebi cereyan hiç kuşkusuz romantizmdir. Bunda şairin kişisel hayatından süzülüp gelen amillerin tesiri oluğu gibi aldığı eğitimin de rolü olmuştur. Üsküp’te geçen çocukluk günlerinden ve Fransa’daki tahsilinden sonra döndüğü İstanbul’da tarihi öğrenme ve anlama heyecanı ile vatan toprağı tasavvurunu birleştirerek, âdeta bir tür zaman ve mekân yolculuğuna çıkmıştır. Bu yolun sonu “milli şuur” şeklinde kavramsallaştırdığımız bir telakkidir.

Şairin her iki şiir kitabında da bu telakkinin izleriyle yoğun bir şekilde karşılaşmak mümkündür. Düz yazı türünde kaleme aldığı diğer eserleriyle de buradaki duruşunu tahkim etmiştir. Kısacası o, öğrenirken yazmış yazarken öğretmiştir.

Yavuz Sultan Selim hem cesaret ve kahramanlığı, hem de kısa süren devr-i saltanatında ülkenin topraklarını neredeyse üç katına çıkartarak devlete emsalsiz bir hizmet etmesi bakımından, Yahya Kemal’in kesin olarak en çok hayranlık beslediği tarihsel kişiliktir. Bunun izlerini şiirlerinde gördüğümüz kadar hatıralarını oluşturan dikkat ve tespitlerinde de görmekteyiz.

Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz* altında yer alan *Ok* şiiri müstesna, Yavuz ve dönemini ele alan şiirlerini *Eski Şiirin Rüzgarıyla* kitabına koymuştur. Kitabın sonunda yer alan bir kıt’ası ve Ezân-ı Muhammedî’deki atfını hariç tutarsak, Yavuz’un tarihin içinden süzülerek asıl tecessüm ettiği, edebi temsil bulduğu yer Selimnâme bölümüdür. Bu başlığın altında yer alan terhib-i bend türünde kaleme alınmış ve en sonuncusu bir mersiye niteliği taşıyan yedi şiirinde Yavuz anlatılmıştır. Buralarda Yavuz Sultan Selim’in karakteri, idealleri, fetihleri ile bunların siyasi ve toplumsal sonuçları, fetihlerin altında yatan manevi dinamikler ve fetihlerin doğurduğu uhrevi sonuçlar zarif bir üslupla ele alınmıştır.

Kaynakça

- Akay, Hasan. (2009), *Doğrandıkça Artan Ekmek*, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Akün, Ömer Faruk. (1976), "Osmanlı Tarihi Karşısında Yahya Kemal'in Şiiri", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl 5, S 2, İstanbul, s. 13-34.
- Argunşah, Mustafa. (2009), "Türk Edebiyatında Selimnâmeler", *Turkish Studies*, C 4/8 Fall, s. 31-47.
- Ayvazoğlu, Beşir. (1985), *Eve Dönen Adam*, Birlik Yayınları, Ankara.
- Banarlı, Nihat Sami. (1982), *Edebiyat Sohbetleri*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- Beyatlı, Yahya Kemal. (1974), *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Beyatlı, Yahya Kemal. (1991), *Tarih Musâhabeleri*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Beyatlı, Yahya Kemal. (1992), *Aziz İstanbul*, MEB Yayınları, Ankara.
- Beyatlı, Yahya Kemal. (1995), *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Ergüzel, Mehdi. (2014), "Yahya Kemal'in "Selimname"sinde Geçen Savaşla İlgili Kavramların Kullanım Tarzları Üzerine" *Savaş ve Edebiyat Sempozyumu Bildirileri*, Sakarya, s. 1-16.
- Güler, Turgut. (2014), *Cihangir Tuğlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Namık Kemal (2015), *Yavuz Sultan Selim*, (Haz: Ahmed Yücel), Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Okay, Okay. - Aktaş, Şerif. (1992), *Yirminci Asırda Türk Edebiyatı "Yahya Kemal" Büyük Türk Klasikleri*, C 11, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s. 195-203.
- Okay, Orhan. (1995), "Eski Şiirin Rüzgârıyla" *DİA*, C 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Uğur, Ahmet. (2009), "Selim-nâme", *DİA*, C 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tayız, Burak. (2015), *Yahya Kemal'de Kültür ve Medeniyet Kavramı*, İstanbul Kültür Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tekindağ, Şehabeddin. (1970), "Selim-nâmeler", *İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, s. 197-230.